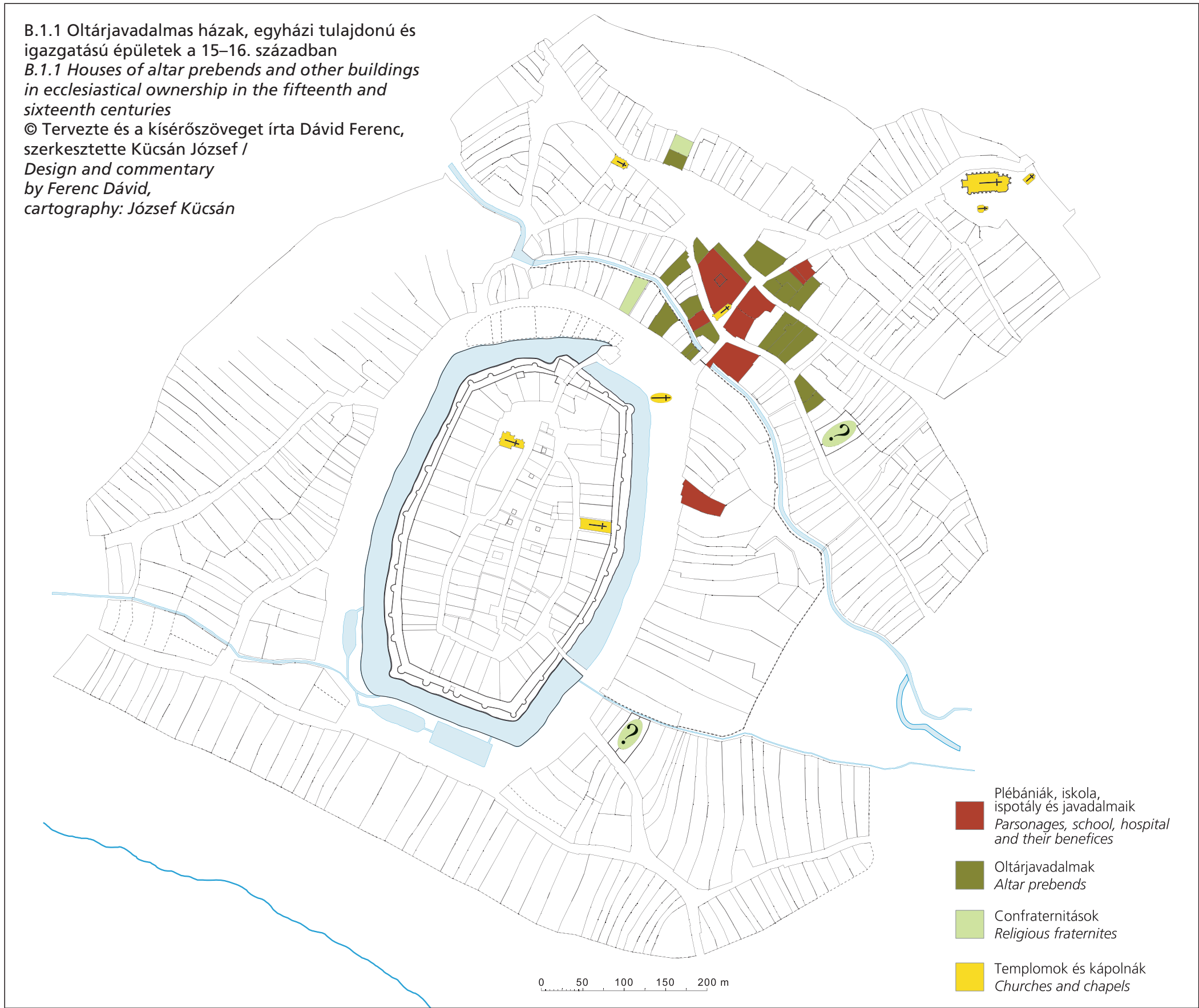

Oltárjavadalmas házak,
egyházi tulajdonú és igazgatású épületek a 15–16. században
Dávid Ferenc

A késő középkor egyháztörténetének fontos fejleménye az oltárok számának radikális növekedése a 14. század közepétől a reformáció elterjedéséig. Sopron hét nagyobb templomában 1530-ban *ötvenhárom* oltár állt, amelyet magánosok, iparos céhek és vallásos társulatok alapítottak, s ezeknél – a ferences szerzeteseken kívül – *huszonkét* pap teljesített szolgálatot. Az oltárok fenntartása a város, illetve az egyes testületek kötelessége volt, az oltárok maguk azonban csak a papok által előtűk elmondott misékkal keltek életre s szolgálták alapítóik lelki üdvét.

Az oltárjavadalmasok a javadalmas papok eltartását szolgálták. Az oltárok alapítói, valamint egyes, az oltárok előtt elmondandó misék alapítói ingó és ingatlan javakat (pénzt, szőlőket, szántókat és házakat) hagyományoztak, s ezekből alakította ki az oltár kegysura (a város vagy a testületek) az oltárjavadalmasokat.

Az oltárjavadalmasok házai Sopronban sajátos körzetet alkottak a Szent Mihály külvárosban, zömük a Szentlélek utca – Jégverem – Halász utca – Szeder utca – Balfi utca közrezárta területen feküdt. Egyes házakat az alapítók itt hagyományoztak, másokat ingatlanok eladásából vásároltak ezen a területen. A terület központjában a Szt. Lélek-kápolna és a városplébánia telke feküdt, azt fogták közre a papi lakóházak, amelyek emeletes beépítésükkel évszázadokon keresztül kiemelkedtek a negyed szőlőművelőinek és iparosainak földszintes házai közül. Az oltárjavadalmas házak e körzetét, amelynek a Várkerületen is volt folytatása az Ikvahíd közelében, kiegészítette néhány más, egyházi igazgatású épület: a plébániai iskola, az ispotály és a plébánia gazdasági épülete, a legnagyobb vonzerővel bíró vallásos társulat cég-háza. Az oltárjavadalmasoknak mintegy fele a 14. században és a 15. század első negyedében jött létre, tehát a nagy templomépítési hullámban, amelyben újjáépült a Szt. Mihály-templom, felépült a Szt. György- és a Szt. Lélek-kápolna. A másik fele a következő száz év alatt, bizonyítva a késő középkori vallássosság városrészformáló erejének folyamatosságát a protestantizmus győzelméig.

A térképen ábrázolt objektumok jegyzékét ld. az Adattárban: **19.1** Nem polgári tulajdonú épületek: Egyházi tulajdonú épületek.

Houses of altar prebends and other buildings in ecclesiastical
ownership in the fifteenth and sixteenth centuries

Ferenc Dávid

An important development in late medieval church history is the substantial increase in the number of altars from the middle of the fourteenth century up to the breakthrough of the Reformation. In the seven major churches of Sopron there were fifty-three altars in 1530, founded by private persons, craft guilds and religious fraternities. These were served – apart from the Franciscan friars – by twenty-two priests. The maintenance of the altars was the duty of the town and the founding bodies, respectively, but the altars fulfilled their purpose in the service of the salvation of their founders' souls only through the masses read by priests in front of them.

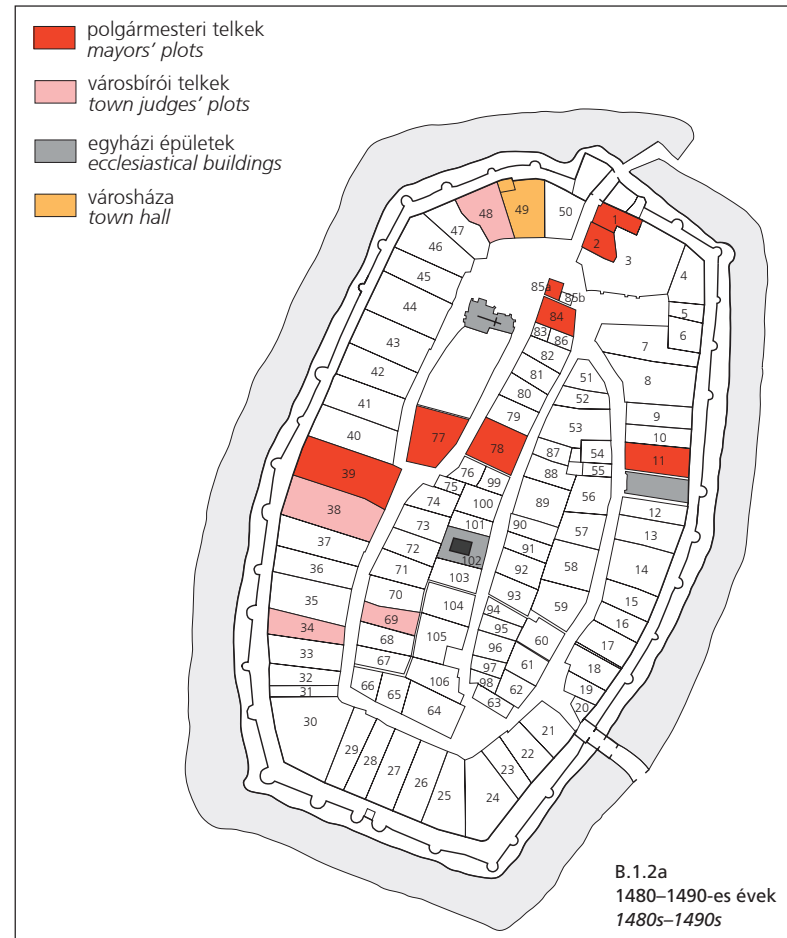
The altar benefices were meant to support the living of the prebendary priests. The founders of the altars and of the masses to be read in front of them bequeathed movable as well as immovable properties (money, vineyards, plough lands and houses), which served as the basis of creating the altar prebends by the patron of the altar (the town or the guilds and fraternities).

The houses of the prebendaries formed a particular district in Sopron in the northern (St Michael) suburb, most of them being situated in the area between Szentlélek utca – Jégverem – Halász utca – Szeder utca – Balfi utca. Some houses were donated here by the founders, others were bought in this district after having sold properties elsewhere. The area was centred on the Chapel of the Holy Spirit and the plot of the parsonage, which were surrounded by the houses of the beneficiaries. With their two-storey structures, these buildings have risen to prominence over the one-storied houses of the craftsmen and vineyard-owners populating this suburb. This district of prebendaries, which extended to the belt around the town walls, the Várkerület as well, was complemented by some other buildings used for ecclesiastical purposes: the parish school, the hospital, the manor building of the parsonage and the house of the most popular confraternity.

About half of the altar prebends were established in the fourteenth and the first quarter of the fifteenth century as part of a great wave of church-construction, when St Michael's parish church was rebuilt, and the chapels of St George and the Holy Spirit were erected. The other half of the benefices were founded during the following hundred years, showing that late medieval religiosity retained its potential to shape the appearance of the townscape continuously up to the victory of Protestantism.

The buildings marked on the map are listed in Gazetteer **19.1**: Residential buildings owned by ecclesiastical bodies.

B.1 TÁBLA / PLATE B.1 Középkor és kora újkor / Middle Ages and Early Modern period

B.1.2.a–f A soproni városbírók és polgármesterek vezetői csoportjainak belvárosi telkei, 1480–1600
B.1.2.a–f Properties owned by mayors and judges of downtown Sopron, 1480–1600

© Tervezte: Goda Károly, rajzolta: Banyó Péter / *Design by Károly Goda, cartography: Péter Banyó*
Lásd a kommentárt a kísérőfüzet 57–58. oldalán /
See the comments on pages 57–58 of the accompanying booklet